

tionis, licet agat de illo tamquam de subjecto principali dignitatis, quia subjectum ejus est ens in communi, et ad Deum non ascendit nisi per effectus, non descendit ut a cognitio primario ad alia objecta, ut ad secundaria.

XII. Ultimo arguitur, illud est subjectum adæquatum formale cui adæquatur formalis ratio sciendi, et in quo adæquate continentur omnes veritates talis scientiæ, sed hoc non convenit Deo tantum, sed enti revelabili, ut abstrahit a Deo, et creaturis; ergo illud, et non Deus est subjectum formale adæquatum. Major constat, quia non potest aliunde concipi subjectum adæquatum nisi ex adæquatione cum ratione formali; nec possunt veritates illatæ contineri extra subjectum adæquatum; ergo omnes in illo contineri debent, quia ex illo debent inferri. Minor probatur, nam ratio formalis theologiæ est revelatio virtualis, ut sæpe dictum est, hæc autem non adæquatur soli Deo, quia plura extra Deum revelantur, quæ non sunt ipse Deus. Similiter ex sola cognitione Dei non inferimus omnia, quæ in theologia demonstrantur, nec de solo Deo demonstrantur, sed multa de vitiis, et virtutibus, de Sacramentis, et aliis similibus; ergo potius dicendum est quod subjectum adæquatum est ens revelabile quam solus Deus, sicut illud ponit D. Thomas in primo dist. I, qu. I, art. IV. Confirmatur, quia nulla scientia probat de suo subjecto, quod sit, sed supponit, ut dicitur in II poster. sed theologia probat Deum esse, ut sequenti quæstione patebit; ergo Deus non est subjectum adæquatum ejus.

XIII. Respondetur illud esse subjectum adæquatum, cui adæquatur ratio formalis primario, et per attributionem, non cui adæquatur extensive, et materialiter; sic enim adæ-

quatum objectum scientiæ erit conflatum ex objecto primario, et secundario, seu objectum adæquatum extensive, subjectum autem adæquatum formaliter, et primario est solum illud ad quod cætera dicunt habitudinem tamquam ad subjectum attributionis. Item cum dicitur illud est subjectum adæquatum, in quo continentur omnes veritates illius scientiæ, distingo; in quo continentur veritates secundum formalem rationem, et per modum objecti primarii, concedo; in quo continentur veritates secundum extensionem, et per modum objecti materialis, nego. Sufficit enim, ut aliquid sit objectum primarium, et formale adæquate, quod contineantur in illo omnes veritates non omni modo, sed tamquam in subjecto formali, et primario ad quod cætera subjecta referuntur. Et ad minorem argumenti respondetur, quod revelabilitas fidei adæquatur Deo, ut subjecto attributionis, et primario, non ut subjecto extensionis, et materiali, revelatur enim Deus, ut principale, et primarium subjectum; reliqua autem, ut ordinata, seu subordinata illi. Et ita tota ratio formalis sumitur ex objecto primario; in subjecto autem secundario solum invenitur participative, et extensive, ut derivata a subjecto primario. Et licet omnia subiciantur Deo generali ratione, quia creata sunt, tamen in theologia speciali modo quatenus seibilia sunt ex subordinatione ad Deum, ut ad objectum primarium revelatum. Similiter omnes veritates theologiæ, licet non inferantur immediate et ex æquo, ex sola et nuda cognitione Dei, tamen mediate ex ipso inferuntur, et per attributionem ad ipsum, quia cognoscuntur, ut sunt aliquid Dei, vel ut derivata ab ipso, vel referibilia ad ipsum.

XIV. Ad confirmationem respondetur, quod existentia subjecti non potest probari ab aliqua scientia a priori, et per medium proprium, et intraneum: bene tamen a posteriori per medium ab alia scientia mutuum, licet sibi deserviens, et ministrans, et sic theologia demonstrat existentiam Dei rationibus desumptis a metaphysica, quæ ministrat theologiæ, ut sequenti quæstione videbitur. Et addo, quod existentia Dei, ut auctoris supernaturalis a theologia non probatur, sed pure creditur, et sic est proprie subjectum ejus, solum autem ex rationibus metaphysicis probat Deum esse, ut auctorem naturalem.

ARTICULUS XII.

Utrum modus procedendi theologiæ, et Scripturæ sit conveniens?

I. Modus procedendi in theologia potest tripliciter considerari. Primus est modus scientificus, qui præstat a logica, et est generalis omni scientia. Secundus est modus disponendi ipsa principia quantum ad locos arguendi, qui faciunt auctoritatem, et vim probativam. Tertius modus est tradendi ipsamet principia theologica quæ sunt veritates Scripturæ, quæ aliquando metaphoris, et aliis obscuritatibus, et sensibus abundat. De his ergo breviter nos expediemus.

II. Dico ergo primo: Sacra doctrina utitur forma logica, et scientifica in suo processu, respectu conclusionum, respectu vero principiorum, se habet ad modum sapientiæ in defendendo sua principia non probando illa, sed solvendo rationes contra illa, et ex uno principio concesso, arguendo ad aliud. Ita sumitur ex D. Thoma in hac quæstione, articulo VIII. Et prima pars satis est manifesta, quia theologia

est habitus illativus, et procedit per evidentem consequentiam. Evidentia autem consequentiæ non fundatur in aliis regulis quam logicabilibus, ut dici de omni, et de nullo, et aliis similibus: si enim in argumento theologico negatur aliqua consequentia, non probatur nisi per regulas logicales.

III. Secunda vero pars de modo procedendi theologiæ circa sua principia optime declaratur a Div. Thoma in hoc articulo VIII et Cajetano ibi: aliquando enim procedit pure theologice, id est, ex principiis de fide, aliquando accipit aliqua ex aliis scientiis naturalibus, quæ illi ministerialiter deserviunt, imo etiam ex probabilibus, et in istis maxime occupatur theologia scholastica, quia magis conforme est nostro intellectui pro hac vita ex naturalibus rationibus juvari ad fidem sive defendendam, sive persuadendam. Circa principia vero pure theologica scilicet veritates fidei potest theologia dupliciter procedere, et disputare. Primo, ex una veritate fidei arguendo ad aliam, sicut probavit Apostolus I ad Corinth. XV, quod si mortui non resurgunt neque Christus resurrexit, et similiter contra hæreticos si concedunt unum articulum possumus ex illo probare alium. Secundo, potest theologus procedere solvendo rationes quæ fiunt contra fidem, et hoc potest fieri evidenter a theologia, licet non ab omni theologo. Et ratio est quia rationes contra fidem solum possunt esse apparentes, et fallaces, eo quod fides est veritatis infallibilis, et sic quidquid est contra illam non potest habere fundamentum solidum; ergo non potest ex vi sua convincere; ergo est evidenter solubile.

IV. An vero possit a theologia evidenter ostendi credibilitas fidei? Aliqui negant, ut Arrubal hic dis-

putatione vii, cap. iii. Sed tamen una ex evidentiis credibilitatis fidei est solvere evidenter omnes rationes in contrarium; est enim valde credibile quidquid nulla ratione potest ostendi repugnare veritati: si ergo theologia potest ostendere, quod rationes evidenter solvantur, etiam potest ostendere evidenter esse credibile quod proponit. Et præterea, quia licet theologia non possit, quando primo acquiritur fides in subjecto, demonstrare sibi ipsi credibilitatem fidei, quia hæc præcedit fidem in tali subjecto, et consequenter theologiam, quæ generatur ex fide, tamen non repugnat quod theologia alteri demonstret credibilitatem fidei, ut alter ad fidem convertatur, vel in ea confirmetur, sicut dicit Augustinus citatus a D. Thoma hic art. ii: « Quod per theologiam fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur. » Et theologi multas accumulunt rationes ad ostendendum evidenter istam credibilitatem fidei, ut disputatione præcedenti etiam adduximus. Et hoc ideo est quia theologia cum sit sapientia potest reflectere supra sua principia defendendo, et explicando illa, sicut facit metaphysica respectu suorum principiorum: unde etiam theologus in se ipso potest evidentiā hanc credibilitatis ostendere, licet enim procedat ex præmissis de fide, et consequenter supponat credibilitatem de illa in subjecto, potest tamen amplius illam ostendere adjungendo præmissis de fide aliqua alia principia naturaliter nota, vel per experientiam, et sic probare credibilitatem.

V. Dices: Si theologia evidenter solvit rationes contrarias fidei; ergo evidenter cognoscit illam veritatem esse possibilem, et sic saltem habebit evidentiā de possibilitate rei, etsi sit aliquid conveniens Deo, etiam habebit evidentiā de existentia,

quia in æternis idem est posse, et esse. Respondetur quod evidenter solvere rationes oppositas stat dupliciter, vel ex evidentiā fundamenti propriæ sententiæ; vel ex evidentiā fallaciæ, et defectus fundamenti oppositi: primo modo theologus non solvit evidenter ea, quæ sunt contra fidem, quia non habet evidentiā eorum, quæ credit, ut ex tali evidentiā solvat evidenter oppositum errorem, et sic non reddit evidenter possibilitatem, vel veritatem fidei ab intrinseco, et ex proprio fundamento. Secundo modo solvit theologus evidenter ostendendo, quod tale, ut tale argumentum non concludit, sed quod habet defectum, vel fallaciam, et hæc fallacia, seu defectus sive in principiis, sive in consequentiā secundum quam procedit tale argumentum evidenter ostendi potest a theologo. Ex hoc tamen non concluditur veritas, seu possibilitas rerum fidei quasi intrinseca, sed solum ostenditur non impugnari ab oppositis argumentis faciendū evidentiā de eorum defectu et fallacia.

VI. Instabis: Illa veritas fidei impugnatur per suam contradictoriam, scilicet probando, quod non ita est, ergo si evidenter ostenditur hanc contradictionem esse fallacem, et non veram, evidenter constabit de veritate oppositæ, quia duas contradictorias simul non esse veras lumine naturali evidens est. Respondetur non constare evidenter illam contradictoriam fidei esse falsam in se, sed quod istæ probationes quibus probatur non sunt efficaces. Ex hoc autem, quod una pars contradictoria efficaciter non probatur, et evidenter ostenditur non probari, non continuo fit, quod altera pars opposita simpliciter, et absolute sit in se vera, sed solum, quod ex vi talium probationum non ostendatur falsa.

VII. Dico secundo: Loca seu principia unde theologus sumit principaliter suas probationes sunt decem, licet non æqualiter ex omnibus sumatur certitudo probationum, sed quædam probant certo, et infallibiliter absolute, quædam infallibiliter moraliter, quædam probabiliter. Sed tamen quæcumque infallibilitas in istis probationibus maxime regulanda est per acceptationem, et usum Ecclesiæ, quia ut dicit Div. Thomas 2-2, quæst. x, articulo x: « Maxime habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda, quia et ipsa doctrina catholicorum doctorum ab Ecclesia auctoritatem habet: unde magis standum est auctoritati Ecclesiæ, quam auctoritati Augustini, vel Hieronymi, vel cujuscumque doctoris. »

VIII. Igitur primus locus unde sumitur irrefragabile argumentum a theologo est Scriptura divina, quæ tunc habetur pro canonica, quando sic ab Ecclesia declarata est, sicut declaravit Concilium Tridentinum, sess. iv, qui sint libri canonici. Secundus locus sumitur ex traditionibus apostolicis sic acceptatis ab Ecclesia, de quibus traditionibus late agunt catholici doctores contra hæreticos hujus temporis, et videri potest Bellarminus de verbo Dei non scripto, libro iv; Cano, lib. iii de locis, et Bagnez, 2-2, quæst. i, articulo x et multi alii, qui ab istis citantur. Tertius locus est consuetudo Ecclesiæ, quæ in omnibus maxime æmulanda est, ut dicit S. Thomas. Quartus est ex Conciliis generalibus approbatis a Romano Pontifice. Quintus est ex declarationibus Romanorum Pontificum, et eorum auctoritate. Ista quinque loca faciunt probationem irrefragabilem, quia præbent principia certa de fide. Et prima duo loca se habent tamquam norma ipsa, et regula circa res

fidei, alia vero tria tamquam iudex a quo discernitur quid sit tenendum de fide, eo quod Ecclesia, Concilia, Pontifices habent potestatem determinandi res fidei. Et sic ex istis quinque locis accipiuntur probationes irrefragabiles.

IX. Sextus locus est, auctoritas sanctorum patrum Ecclesiæ. Septimus est auctoritas theologorum scholasticorum. Ista duo loca de se faciunt auctoritatem ita magnam, quod oppositum est temerarium, sed tamen ex adjunctis etiam possunt facere argumentum infallibile, videlicet, si sit unanimes consensus patrum in exponendo aliquo loco Scripturæ, vel traditione, et sic acceptetur ab Ecclesia. Ubi discerne, quod si auctoritas patrum, vel scholasticorum concors sit circa aliquid, quod in materia fidei, vel morum grave est, communiter reputatur tamquam approbatum ab Ecclesia, si quidem major, et eminentior pars Ecclesiæ sunt ipsi patres, et doctores, nec ipsi sic concordant, nisi quia Ecclesia virtualiter ita approbat, vel definit, vel ex Scriptura deducitur. Unde tale testimonium facit oppositum ad minus proximum errori. Quando vero solum major pars doctorum in aliquam propositionem convenit, et aliqui licet pauci in oppositum, tale testimonium ex se, et ex vi propria non facit majus argumentum, quam fundamenta ipsorum doctorum, scilicet testimonia, vel rationes quas afferunt, nisi interveniat auctoritas Ecclesiæ, quæ alterius partis sententiam damnet, vel approbet. Et non determinamus hic an auctoritas illorum paucorum, vel etiam unius viri docti faciat opinionem probabilem, quæ tuto, et in conscientia sequi possit contra sententiam multorum, de hoc enim agitur 1-2, quæst. xix, sed in præsentem solum agimus de locis arguendi, et probandi veritatem

speculativo modo, non de sequenda opinione probabili practice.

X. Octavus locus est ratio naturalis adducta ex scientiis naturalibus, et firmiter deducta. Nonus est auctoritates philosophorum. Decimus auctoritas humanæ historiæ. Ex quibus duo ultima loca solum faciunt argumentum probabile, quantum est ex propriis. Si tamen jungatur cum aliqua approbatione Ecclesiæ, vel Scripturæ, sicut Paulus Actorum xvii et ad Titum i approbavit aliquorum philosophorum dicta, similiter etiamsi historia humana contineat traditiones Ecclesiæ, et acta approbata ab ipsa, sic talia loca majorem auctoritatem sortiuntur juxta modum approbationis eis adjuncta. De istis locis latissime disseruit Cano in libro de locis, et videri etiam potest Bagnez super articulum octavum hujus questionis, et 2-2, quæst. i, articulo x per plura dubia, magister Gonzalez hic disp. viii, et alii commentatores; D. Thomas in præsentii, et in 2-2, citata.

XI. Dico tertio: Convenientissime Scriptura utitur metaphoris, seu similitudinibus, et similiter diversos habet sensus. Metaphoræ dicuntur locutiones in sensu, seu suppositione impropria quando nomen significat unum, et accommodatur alteri, quod non significat proprie, sed per quamdam similitudinem, vel comparisonem, seu translationem, sicut dicitur Deus ignis consumens, Christus vocatur leo, etc. Ad metaphoram pertinent parabola, tropi, similitudines, ænigmata, etc. hæc enim omnia inducuntur ad significandum rem non immediate, et in se, sed per quosdam circuitus, seu ambages, vel comparationes magis vel minus obscuras vel proportionatas, quibus non solum simplicem aliquem terminum, sed etiam propositiones aliquando si-

gnificamus, utendo illis parabolis, seu similitudinibus. Sensus autem Scripturæ in genere sunt duo. Primus est litteralis, secundus mysticus, seu spiritualis. Mysticus dividitur in tres, in allegoricum, anagogicum et morale, qui etiam tropologicus dicitur. In litterali includuntur tres, etymologia, historia, analogia. Metaphoricus, seu parabolicus sensus reducitur ad litteralem. Accommodatitius vero proprie non est sensus expositivus Scripturæ, sed quædam allusio, seu comparatio ad aliquid contentum in Scriptura, ad cujus instar accommodamus id quod concipimus.

XII. De convenientia utendi metaphoris in Scriptura optime agit D. Thomas in præsentii articulo ix. Reducitur autem, tum ad id quod tenet se ex parte nostra, quia spiritualia intelligimur per similitudines corporeas, quæ metaphoricæ se habent ad spiritualia; unde, et Christus Dominus non nisi in parabolis loquebatur ad turbas: tum etiam ex parte ipsius scripturæ; pertinet enim ad ejus majestatem loqui in mysterio et sacramento res ita altas. An vero omnino necesse fuerit uti metaphoris, et similitudinibus, respondetur ex Cajetano non fuisse simpliciter, id est, omnibus modis, vel absolute necessarium, fuisse tamen conveniens, et melius. Nam ad simpliciter cognoscendum spiritualia per ordinem ad corporalia, sufficit uti dependentia a phantasmatis, non vero isto circuitu, et comparationibus metaphoricis; constat enim aliquando sine metaphoris nobis proponi, et declarari res spirituales. Dixit autem Dionysius esse impossibile aliter lucere nobis divinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum circumvelatum, vel propter dependentiam a phantasmatis, vel quia juxta modum a Deo statutum in tra-

dendis rebus fidei aliter impossibile est.

QUI SINT SENSUS SCRIPTURÆ.

XIII. Circa sensus sacræ Scripturæ duo advertenda sunt. Primo, in generali circa divisionem assignatam in sensum litteralem, et mysticum, optimam esse rationem D. Thomæ quam affert in præsentii articulo x, qua probat proprium esse Scripturæ habere istos duos sensus, eo quod Deus auctor Scripturæ, non solum voces, sed etiam res potest accommodare ad significandum: unde proprium est sacræ Scripturæ non solum habere sensum litteralem qui est communis aliis scientiis, cum sit sensus ortus ex significatione vocum, sed etiam habere sensum fundatum in ipsis rebus quas Deus assumit ad significandum, et hic est sensus mysticus, seu spiritualis ad differentiam litteralis, qui est sensus significationis vocum non autem rerum. Contra hoc autem, est quia etiam homines utuntur rebus ad significandum, et non solum vocibus, sicut mappæ in mensa significant prandium, et ramus ante portam, vinum; quomodo ergo dicitur proprium esse Scripturæ uti rebus ad significandum? Respondetur quod res aliquas designare ad aliquid significandum stat dupliciter. Uno modo generaliter sicut per modum similitudinis, vel parabolæ utimur aliquibus rebus ad circumloquendum, et non solum vocibus. Alio modo possunt res aliquæ designari specialiter ad significandum aliquid modo mystico, id est, per modum finis, vel medii in supernaturalibus, seu spiritualibus. Et hoc modo, solum pertinet determinare res ad significandum ad illum, ad quem pertinet ordinare ad

spiritualem vel supernaturalem finem, quia solum ipse potest tradere signa certa, et determinata erga talem finem, sicut patet, quod solus Deus, vel auctoritate ipsius possunt institui Sacramenta, quæ sunt signa gratiæ. Non est autem sic de vocibus quia voces quibus significamus res supernaturales non sunt aliæ quam usuales, et communes in tota republica, neque enim specialem linguam debebat Deus instituere ad communicationem rerum supernaturalium. Unde S. Thomas quodlib. vii, art. xvi, absolute docet, in nulla alia scientia præter istam inveniri posse sensum mysticum, seu spirituale, quia Deus adhibet ad significationem aliquorum ipsum cursum rerum suæ providentiæ subjectum. Quia ergo homines non possunt res subjectas divinæ providentiæ in ordine ad finem talis providentiæ sic determinare, ut significant significationem certam, et determinatam, ea quæ ordinata sunt ad talem finem, ideo non possunt sensum mysticum instituere.

XIV. Secundo, oportet in particulari declarare in quo consistat quilibet sensus. Litteralis est ille qui per voces, seu litteras Scripturæ intenditur, et significatur, sive proprie, sive metaphoricæ, seu parabolice, quia omnia ista fundantur in significatione litterarum; seu sensus mysticus, seu spiritualis est ille qui significatur non per voces immediate, sed per ipsas res significatas a vocibus secundum quod sic vel sic ordinantur a Deo. Et hæc est divisio magis generica, et communis. Postmodum sensus mysticus dividitur in tres species, sensus vero litteralis propriè non dividitur in species, quia omnia, sive proprie sive parabolice significantur fundantur in eadem significatione vocum, quæ potest sic vel sic applicari diversimode,